

Ks. WOJCIECH SURMIAK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0003-4468-9279>

**Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji
*Synodality – Walking with God and His Friends. Maxim Kantor’s
Chapel of Resurrection at the John XXIII Center* oraz spotkania
Curatorium Europejskiego Stowarzyszenia Teologii Katolickiej
(Luksemburg, 17–19 lutego 2022)**

Dzisiejsi mieszkańcy Luksemburga są społeczeństwem nie tylko społeczeństwem bardzo bogatym, ale i mocno zlaicyzowanym. Choć historia dzisiejszego Księstwa Luksemburga sięga już X w., gdzie kolejni jego władcy, zaczynając od niewielkiego skrawka ziemi wokół skały luksemburskiej, stopniowo poszerzali granice hrabstwa, położonego na zachodnich peryferiach Niemiec. Sukces Henryka VII Luksemburskiego, który na początku XIV w. sięgnął po koronę Niemiec i Cesarstwa Rzymskiego, sprawił, że kolejni jego następcy sięgali po trony Czech i Węgier. Jednak z biegiem czasu władcy zaniebdywali niewielkie hrabstwo, z którego się wywodzili. Z końcem XV w. po wymarciu dynastii luksemburczyków księstwo znalazło się w rękach habsburskich (hiszpańskich i austriackich). W 1639 r. na mocy tzw. I rozbioru Luksemburga południowe fragmenty księstwa zajęła Francja. Całość ziem włączył do Francji Napoleon. Ustalenia kongresu wiedeńskiego z 1815 r. nadały Wielkiemu Księstwu Luksemburga pewną – choć mocno okrojoną – niezależność, mocno obwarowaną poprzez unię personalną ze Zjednoczonym Królestwem Niderlandów. Na mocy postanowień traktatowych północno-wschodnie tereny księstwa zajęły Prusy (tzw. II rozbiór), których wojska stacjonowały na całości terytorium państwa. W 1839 r. w efekcie ustaleń konferencji londyńskiej księstwo utraciło znaczną – zamieszkaną głównie przez Walonów – część swojego terytorium na rzecz nowo utworzonej Belgii (tzw. III rozbiór). Kraj uzyskał pełną niepodległość w 1867 r., a w 1890 r. zerwano ostatecznie unię personalną z Niderlandami. Na początku I wojny światowej Luksemburg okupowany był przez Cesarstwo Niemieckie. Na mocy traktatu wersalskiego i traktatu z Saint-Germain zniesiono wieczystą neutralność Luksemburga. W 1940 r. księstwo zostało zajęte przez III Rzeszę, stając się tym samym częścią Wielkich Niemiec. Działał tu nader prężny antynazistowski ruch oporu, a jego dziełem była nade wszystko fala masowych strajków przeciwko poborowi Luksemburczyków do wojska niemieckiego. Luksemburg został wyzwolony przez wojska alianckie we wrześniu 1944 r. Po II wojnie światowej znalazł się najpierw w unii celnej (1944) Krajów Beneluksu, a od 1957 r. w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej (EWG) jako jednej z jej członków założycieli. Obecnie Luksemburg jest jednym z najbogatszych państw Europy. Jest siedzibą ponad 100 banków i skutecznie przyciąga kapitał zagraniczny. Żyje w nim wielu emigrantów.

To właśnie w kraju wokół skały luksemburskiej w Luxembourg School of Religion and Society (LSRS) odbywała się w dniach od 17 do 19 lutego 2022 r. międzynarodowa konferencja poświęcona idei synodalności jako przestrzeni wspólnego chodzenia Boga i Jego przyjaciół. Temat konferencji brzmiał: *Synodality – Walking with God and His Friends*. Pomysłodawcą konferencji był dyrektor LSRS prof. dr Jean Ehret, który zaprosił do Luxembourg nie tylko wielu znakomitych prelegentów, ale i członków kuratorium Europejskiego Stowarzyszenia Teologii Katolickiej (ESTK). Warto wspomnieć, że zaproszenie ze strony luksemburskiego profesora było zaproszeniem ponawianym, gdyż pierwotnie spotkanie w LSRS miało się odbyć w roku 2021, ale w realizacji tego zadania przeszkodziła pandemia COVID-19.

Goszcząca uczestników spotkania Luxembourg School of Religion and Society powstała w 2015 r. jako centrum formacji, badań naukowych, dialogu i dokumentacji. Misją szkoły jest teologiczny, inter- i transdyscyplinarny dialog nie tylko na płaszczyźnie religijnej, ale i społecznej. Zarówno zatrudnieni w szkole nauczyciele naukowcy, jak i studenci, stanowią społeczność wielonarodową (Belgia, Kanada, Niemcy, Francja, Włochy, Niderlandy, Luksemburg), wielokonfesyjną i wielodyscyplinową (nauki o religii, filozofia, reologia, historia, literatura). Plan strategiczny uczelni charakteryzuje ją jako jednostkę akademicką wspierającą Wielkiego Księcia Luksemburga w podejmowaniu istotnych decyzji o znaczeniu religijnym i teologicznym dla społeczeństwa Luksemburga i Europy, decyzji, które przyczyniałyby się do wzajemnego partnerstwa na płaszczyźnie narodowej i międzynarodowej. Uczelnia jawi się jako miejsce spotkania na forum międzynarodowym, miejsce religijnego dialogu społecznego i politycznego. Uczelnia ma także wielkie znaczenie dla wspólnoty Kościoła i biskupa Luksemburga. W ramach LSRS działają Departament Religii, Komunikacji i Edukacji, Departament Odpowiedzialności Publicznej, Departament Formacji Stałej, Departament Formacji Dorosłych. Wśród kursów szczegółowych wyróżnić można kursy: religia i społeczeństwo, religia i finanse, estetyka i duchowość.

W pierwszym dniu obrad wprowadzający do całości spotkania naukowego głos zabrał znany na całym świecie malarz Maxim Kantor, który w swoim pogładowym, a zarazem mistrzowskim referacie zatytułowanym *Painting (as) a spiritual path in a difficult times* przedstawił rolę kultury i sztuki w dialogu ze światem i jego teologiczno-filozoficznymi prądami. Dla zobrazowania swoich tez posłużył się malarstwem naściennym – swoim autorskim artystycznym dziełem, a zarazem elementem wystroju kaplicy Zmartwychwstania Pańskiego, będącej częścią budynku Centrum Jana XXIII, w którym mieści się także siedziba goszczącej uczestników konferencji Luxembourg School of Religion and Society oraz Grand Séminaire de Luxembourg.

Warto w tym miejscu przynajmniej pokrótce przybliżyć postać urodzonego w 1957 r. rosyjskiego malarza, historyka sztuki i eseisty Maxima Karlovicha Kantora. Jego dzieła można oglądać w berlińskim Bundestagu – Genscher Saal (*Library and Storm*), w Pańskiej Akademii Nauk św. Tomasza z Akwinu w Rzymie; w katedrach Notre-Dame w Paryżu i Brukseli, w Common Room of Pembroke College w Oksfordzie, w Hesburgh Library oraz University Notre Dame w Indianie. Pierwsze europejskie wystawy indywidualne zapoczątkował w 1986 r., a przez lata wystawy jego prac miały miejsce w: Stadel Museum we Frankfurcie, Schirn Kunsthalle, State Tretyakov Gallery w Moskwie, Bochum Museum, British Museum w Londynie, Akademie der Kunste w Berlinie, Felix Nussbaum Museum w Osnabrück, South Australian Gallery w Adelajdzie, National Museum w Petersburgu, State Russian Museum w Moskwie, Academy of Fine Art we Wiedniu, czy w Muzeum Narodowym w Gdańsku. W 1997 r. reprezentował Rosję na 47. Biennale Sztuki w Wenecji, prezentując tam wystawę *Criminal Chronicle*. Stale współpracuje

z takimi galeriami, jak: Eva Poll, Berlin; Asbaek, Kopenhaga; Nierendorf, Berlin; Wittrock Kunsthandel, Dusseldorf-Berlin; Barry Fridman, New York).

Jako pisarz Maxim Kantor opublikował kilka nowel (*Textbook of Drawing, Red Light* czy *Hazard*), które zostały przetłumaczone na języki: niemiecki, francuski, włoski, holenderski i polski. Jest autorem trzech sztuk teatralnych, które wystawił w Rosji, oraz książek eseistycznych. Jego pozycja *Thistle and Thorn* opublikowana 2021 r. jest poświęcona filozofii sztuki i społecznej historii. Kantor opiera się w niej na badaniach i wykładach, które prowadził na Notre Dame University w USA oraz Uniwersytetach w Cambridge i Oxford. Jako autor grafik w technice *livre d'artist* stworzył takie zbiory, jak *Die Hermannsschlacht, The Ballades of Robin Hood* i *Faust*. Od 2021 r. Kantor prowadzi wykłady z zakresu historii i filozofii sztuki na kanale Youtube. Jest honorowym członkiem Pembroke College w Oxford, doktorem *honoris causa* z zakresu filozofii na Università di Torino Mieszka i pracuje we Francji, Niemczech i Wielkiej Brytanii.

W drugim dniu obrad uczestnicy mieli okazję wziąć udział w trzech częściach naukowego namysłu nad *wspólną drogą*. Pierwsza z nich stanowiła teologiczny i niejako namacalny – *en lieu* – komentarz do wykładu Maxima Kantora oraz jego dzieła z kaplicy Zmartwychwstania Pańskiego. W tej części głos zabrali: prof. Jean Ehret (LSRS), który wygłosił wykład zatytułowany *The Chapel of the Centre Jean XXIII as Contemporary Theology*, prof. Alberto Ambrosio (LSRS) z wykładem *Le pourtour de la Résurrection: forme et couleur* oraz prof. Marie-Anne Vannier (Université de Lorraine), która wygłosiła wykład *L'intérêt d'une chapelle de la Résurrection au Centre Jean XXIII*. Mówiąc o formie i kolorach zmartwychwstania prof. Ambrosio stwierdził, że w teologii Maxima Kantora Kościół to nie miejsce, ale droga, którą należy przebyć. Ilekroć myślimy bowiem o Kościele jako o miejscu, budynkach, strukturze czy solidnej instytucji na podobieństwo współczesnego państwa, tracimy podstawową ideę, którą niesie. Kościół jest drogą, po której kroczy Chrystus, głosząc samego siebie, głosząc go tym, którzy wybrali się z Nim w drogę i zapraszając każdego do wspólnoty życia ze Sobą. A zatem mówienie o synodalności znaczy dla wielu działanie, proces czy procedury, którą są tak ważne dla zachodniej racjonalności, skierowanej bardziej w stronę działania niż obecności. Odkąd Chrystus proklamował siebie, będąc w drodze, Jego Mistyczne Ciało także musi być drogą. Jeśli zatem synod o synodalności ma mieć jakiegokolwiek znaczenie, to nie może być jedynie odnalezieniem się wszystkich przy jednym *Pustym Grobie*. Doświadczenie synodu musi być także indywidualnym odnalezieniem siebie jako „małego punktu” z którego jest on uformowany. Synod ma być także okazją do powstawania z martwych i wydobywania człowieka z „czerni jego życiowych grobów”.

Druga sesja poświęcona była idei synodalności z perspektywy innych religii czy doświadczeń Kościoła. W tej części głos zabrali dwaj prelegenci: prof. Walter Homolka (School of Jewish Theology w Poczdamie) oraz prof. Margit Eckholt (Universität Osnabrück). Przedstawiciel Szkoły w Poczdamie wygłosił referat zatytułowany: *Authority in Judaism as a Pluralistic Phenomenon*, z kolei przedstawicielka szkoły w Osnabrücku wygłosiła referat zatytułowany: *Synodality and Equality. Reflections on the Synodal Way of the German Local Church*. Rabin Homolka ukazał swoistą zmienność judaizmu i brak jego homogeniczności. Co prawda judaizm harmonizuje wiarę patriarchów z prawem synajskim oraz idealizmem proroków, ale zawiera w sobie także wielopłaszczyznowe i praktyczne ukierunkowanie nauczania rabinackiego w zmiennych kolejach historycznych losów. Dlatego w historii judaizmu zwyczaje, które nie mogą być dłużej podtrzymywane, stają się przedmiotem specjalnego rodzaju abolicji, wynikającej z rabinackiej relektury tekstów biblijnych i poddawaniu ich takiemu procesowi interpretacji, który

nadaje im nowe i nieco inne niż zapisane literalnie na kartach Tory znaczenie. Sprawiało to, że interpretator tekstu (rabin) staje się niejako współtwórcą jego nowego rozumienia.

Trzecia część spotkania naukowego nosiła tytuł *The ESCT and Synodality*, gdzie skrót ESCT odnosi się do The European Society for Catholic Theology. W konferencji brali udział przewodniczący sekcji narodowych stowarzyszenia, gdyż było to zarazem doroczne spotkanie członków Curatorium. Gościem specjalnym tej sesji i przewodniczącym liturgii po jej zakończeniu był arcybiskup Luksemburga. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że aktualny pasterz Kościoła w Luksemburgu to nie kto inny jak kard. Jean-Claude Hollerich, pełniący w Watykanie funkcję głównego relatora synodu o synodalności. W tej części spotkania głos zabrali przedstawiciele ESCT z Irlandii (Fainche Ryan), Węgier (Gusztáv Kovács), Austrii (Angelika Walser), Portugalii (Alexandre Palma), Czech (Dominik Opatrný), Niemiec (Magrit Eckholt), którzy podzielili się z kardynałem relatorem swoimi spostrzeżeniami odnośnie do przeżywania i realizacji drugiego synodalnej w swoich krajach.

W ostatnim dniu spotkania odbyło się posiedzenie Curatorium ESCT, na którym omówiono przygotowania do kolejnego kongresu stowarzyszenia, który ma odbyć się w sierpniu 2023 r. w Peczcu na Węgrzech. Wybrano także miejsce kolejnego spotkania przedstawicieli sekcji narodowych. Postanowiono, że od 16 do 18 lutego 2023 r. członkowie Curatorium spotkają się w węgierskim Veszprem, gdzie odbędzie się także konferencja młodych naukowców zatytułowana *Vision of Europe*. Wśród głównych tematów omawianych w ramach spotkania Curatorium w Luksemburgu znalazły się: dyskusja nad statusem, dyskusja nad pozyskiwaniem nowych członków stowarzyszenia i nowych członków prezydium, publikacja ET-Studies, stan finansowy stowarzyszenia oraz stan prac nad nową stroną internetową.

Po zakończeniu posiedzenia gospodarz miejsca zaproponował uczestnikom program kulturalny, który zawierał zwiedzanie miasta oraz miejscowej katedry, gdzie sprawowana była wspólna Eucharystia.